

Anita Famuła-Jurczak*
Zielona Góra

Rozwijanie osobowości dziecka w ramach aktywności twórczej

Personality development of the child in the creative activity

Kim jestem? Kim się staję? Do czego zmierzam? Pytania te pojawiają się coraz częściej, gdyż żyjemy w okresie bardzo dużych przemian, które dotyczą niemalże wszystkich obszarów naszego życia. Bardzo często pytania te zadają sobie rodzice, którzy podejmują trud wychowania swoich dzieci, rodzice, którzy zaczynają zastanawiać się nad przyszłością dzieci i nad tym, jakie predyspozycje należy u nich wykształcić, aby mogły swobodnie funkcjonować jako dojrzałe jednostki. Zważywszy na to, że wychowanie jest procesem, który obejmuje całą osobowość wychowanka i odbywa się poprzez oddziaływanie różnych dziedzin i środowisk, to warto zastanowić się nad znaczeniem edukacji artystycznej w rozwijaniu osobowości. Refleksja nad znaczeniem edukacji artystycznej w rozwoju dziecka jest bardzo ważna gdyż, jak zaznacza J. Bańka, żyjemy w szczególnych czasach, w których „deficyt czasu i stały pośpiech uniemożliwiają człowiekowi w dużym stopniu internalizację przeżytych doznań, prowadzą do pobieżnego traktowania informacji, formalizacji kontaktów między ludźmi, co odbija się na charakterach ludzkich, samopoczuciu i zdrowiu psychicznym społeczeństwa”¹. Nieustanny pośpiech powoduje, że skupiamy

* dr, Uniwersytet Zielonogórski, Wydział Pedagogiki, Psychologii i Socjologii, Katedra Teorii i Filozofii Wychowania

się wyłącznie na zdobywaniu informacji, a niewielką uwagę zwracamy na kształtowanie całej indywidualności osoby. Tym samym zapominamy o tym, że jeszcze do niedawna „wychowanie człowieka jako kompleksowej osobowości nie podlegało dyskusji i było rzeczą oczywistą. Okazało się właściwe, by w równej mierze formować umysł i uczucia, duszę i ciało”². Niestety, jak zaznacza W. Perschel, „wraz z industrializacją jednak zaczęła się godna najwyższego ubolewania nierównowaga w procesie wychowania, ponieważ czysto poznawczym, częściowym celom coraz chętniej dawano pierwszeństwo [...]”³ i niewątpliwie tak jest nadal. Zapominamy, że wychowujemy jednostkę do życia w społeczeństwie, w którym nieużyteczne będą szablonowe nawyki a niezwykle potrzebne będzie opanowanie takich umiejętności, jak: znajdowanie nowych rozwiązań dla nieustannie narastających problemów, uczenie się skuteczniejszych interakcji, budowanie hipotez i ich weryfikowanie. W tekście poruszona zostanie zatem problematyka osobowości i wychowania oraz ukazana zostanie rola aktywności artystycznej w rozwoju osobowości jednostki.

Rozwianie osobowości - założenia teoretyczne

Człowiek jest jednostką dynamiczną, zmienia się w trakcie życia, a zmiany te zachodzą pod wpływem różnorodnych czynników, które mają pochodzenie zarówno endo- jak i egzogenne. W literaturze psychologicznej odnajdujemy wiele ujęć teoretycznych, za pomocą których dokonywana jest próba przedstawienia osobowości jednostki. Analiza teoretycznych podejść pozwala na stwierdzenie, że osobowość jest terminem, który bardzo trudno jednoznacznie zdefiniować. Jednak można stwierdzić, że większość badaczy zagadnienia osobowości zgadza się

¹ J. Bańka, *Być i myśleć*, Warszawa: Młodzieżowa Agencja Wydawnicza 1982, s. 379.

² W. Perschl, *Niepodzielny człowiek. O znaczeniu wychowania artystycznego dla wykształcenia całego człowieka*, „ISME” 1996, nr 1-2, s. 15.

³ Ibidem, s. 7.

ze stwierdzeniem, że należy ją traktować jako cechę nadrzędną, która ukierunkowuje aktywność jednostki. Tak jak wspomniano wcześniej, istnieje wiele teorii wyjaśniających osobowość człowieka i opisujących czynniki, które ją determinują. Na użytek niniejszego tekstu przyjąć należy, że rozwój odbywa się poprzez strukturalizację i restrukturalizację doświadczeń zdobywanych przez jednostkę oraz przez posiadane przez nią dyspozycje wrodzone. W związku można założyć, że na to jaka jest osobowość człowieka, wpływają następujące czynniki:

- wrodzone zadatki jednostki,
- aktywność własna jednostki,
- środowisko, w którym jednostka przebywa i które ma bezpośredni lub pośredni wpływ na jej funkcjonowanie,
- nauczanie i wychowanie⁴.

Jaka powinna być osobowość jednostki? Jakie cechy powinny ją charakteryzować w intensywnie zmieniającym się społeczeństwie? Odpowiedzi na powyższe pytania odnajdujemy w słowach badaczy, którzy stwierdzili, że „aby umożliwić rozwój ludzi w społeczeństwie, które samo znajduje się w rozwoju i aby pogłębić ich uczestnictwo we wspólnym życiu, trzeba kształtować nie tyle istoty ludzkie, ile osobowości wolne i zindywidualizowane, posiadające inicjatywę, zdolne do działań twórczych i odpowiedzialnych. Należy nauczyć każdego, by stał się samym sobą, był za siebie odpowiedzialny, będąc równocześnie odpowiedzialnym za przemiany i postęp innych ludzi i spraw wokół siebie, aby przejawiał swoje uzdolnienia, rozwijał siły aktywności, myśli, miał poczucie spraw konkretnych i chęć poszukiwań”⁵.

⁴ Zob. M. Przetacznikowa, G. Makiełło-Jarża, *Psychologia ogólna*, Warszawa: WSiP s. 178.

⁵ R. Gloton, C. Clero, *Twórcza aktywność dziecka*, Warszawa: WSiP 1988, s. 27.

Aktywność dziecka źródłem postawy twórczej

Jednym z najważniejszych czynników kształtowania osobowości jest aktywność własna jednostki. S. Szuman podkreśla, że aktywność ta charakteryzuje się samorzutnością i samodzielnością działania⁶. M. Tyszkowa uważa, że „aktywność jest podstawową właściwością istot żywych, sposobem ich istnienia”⁷. Na znaczenie aktywności jednostki w regulowaniu jej stosunków z otoczeniem zwrócił uwagę T. Tomaszewski⁸. Podkreślił on, że kierunki aktywności ludzkiej są wyznaczone przez potrzeby lub zadania, których spełnienie zależy przede wszystkim od środowiska, w którym jednostka żyje, a także od pełnionej przez nią w nim roli i poziomu własnego rozwoju umysłowego i kulturalnego. Chcąc funkcjonować w społeczeństwie człowiek musi nieustannie dostrzegać zmiany w nim zachodzące i dostosowywać do nich swoją aktywność. To właśnie poprzez „aktywność własną dziecko poznaje otaczający je świat, jego właściwości, elementy, relacje między nimi, buduje swoje miejsce na świecie, odkrywa świat oraz siebie. Silne zaangażowanie jakie towarzyszy działalności tego rodzaju sprawia, że doświadczenia, jakie dzięki temu zdobywa dziecko na trwale wpisują się w strukturach jego pamięci. Dlatego ogromną rolę ma kształtowanie u dziecka poczucia podmiotowości działania, dyskretne wspieranie podejmowanych przez dziecko poszukiwań oraz dostrzeganie i docenianie dziecięcych rozwiązań. Wybierając sobie cel i realizując go według własnej koncepcji, dziecko jest związane osobiście z podejmowanymi czynnościami oraz z ich wynikami. Autonomiczne działania dziecka, ich osobisty charakter i silne zabarwienie emocjonalne kształcą przeświadczenie

⁶ Zob. S. Szuman, *Aktywność własna jako czynnik rozwoju dziecka w okresie od 7-14 lat*, „Nowa Szkoła” 1956, nr 6, s. 566.

⁷ M. Tyszkowa, *Aktywność i działalność dzieci i młodzieży*, Warszawa: WSiP 1990, s. 6.

⁸ Zob. T. Tomaszewski, *Człowiek i otoczenie*. W: *Psychologia*, T. Tomaszewski (red.), Warszawa: PWN 1978, s. 13.

o możliwości przekształcania rzeczywistości, wpływania na najbliższe otoczenie, na przedmioty, na ich materialną i niematerialną istotę, pozwalają zaznaczyć jedyną i niepowtarzalną obecność dziecka w świecie”⁹.

Analiza literatury pozwala na stwierdzenie, że aktywność jednostki należy rozumieć jako podejmowane przez nią działania zmierzające do zaspokojenia własnych potrzeb i dążeń¹⁰. Aktywność podejmuje ta jednostka, która:

- wykonuje coś z własnej inicjatywy,
- obrane cele, potrzeby realizuje za pomocą wybranych przez siebie metod,
- jest usatysfakcjonowana z własnej działalności,
- bierze czynny udział w kontrolowaniu i ocenianiu własnej działalności¹¹.

Jednym z rodzajów aktywności podejmowanych przez dziecko jest aktywność artystyczna, która w efekcie sprzyja kształtowaniu się postawy twórczej. Aktywność artystyczna pozwala bowiem na doznawanie przez dziecko bogatych i różnorodnych przeżyć. Edukacja artystyczna powoduje, że jednostka staje się zdolna do konstruowania zarówno swojego życia jak i życia społecznego. Zdaniem I. Wojnar „Istnienie świata sztuki stanowi niepodważalny argument siły i wielkości człowieka, przerażającego niedoskonałe wymiary istnień indywidualnych. Ta pewność może dla człowieka stanowić źródło humanistycznego poglądu na świat i siły w walce o utrzymanie jego tożsamości. Sztuka zatem to istotna odmiana bycia człowiekiem,

⁹ J. Kujawiński, *Rozwijanie aktywności twórczej uczniów klas początkowych*, Warszawa: WSiP 1990, s. 48.

¹⁰ I. Jundziłł, *Aktywizacja wychowawcza młodzieży*, Warszawa: WSiP 1974, s. 69; W. Okoń, *Nauczanie problemowe we współczesnej szkole*, Warszawa: WSiP 1975, s. 14; M. Tyszkowa, *Aktywność...*, s. 5.

¹¹ Zob. szerz. J. Kujawiński, *Teoretyczne podstawy twórczej aktywności uczniów klas początkowych*. W: *Twórcza aktywność uczniów klas początkowych*, M. Jakowicka, J. Kujawiński (red.), Zielona Góra: WSP 1989, s. 54-55.

podstawa estetycznej samowiedzy człowieka i punktu wyjścia dla bardziej świadomego kierowania własnym życiem. Wzbogacanie własnego życia to przede wszystkim nadanie mu piętna niepowtarzalnej indywidualności”¹². Efektem podejmowanych przez dziecko form aktywności jest zdobywanie przez niego nowych doświadczeń, wzbogacanie sposobów działania a przede wszystkim eksploracja nowej rzeczywistości. „Dziecko nigdy nie odtwarza wiernego obrazu rzeczywistości, lecz tworzy nowy, własny obraz świata. Uprawiając twórczość plastyczną dziecko wyraża po swojemu własne przeżycia i odczucia. Odrzuca realizm, który odzwierciedlałby fotograficzny obraz rzeczywistości. Wypowiada się w takich formach, jakie mu najbardziej odpowiadają – używając sobie tylko właściwych środków wyrazu”¹³. Stwarzając dziecku możliwości do swobodnego, niczym nieograniczonego działania zapewniamy mu przestrzeń do wyrażania samego siebie, eksponowania własnych emocji i odczuć. Jak zaznacza S. Popek „[...] w procesie twórczym znajdują ujęcie pragnienia, fantastyczne marzenia, lęki, chęć mówienia o sobie. Tu także rozładowują się wewnętrzne stany napięć psychicznych, realizowane poprzez kolejne etapy ruchów, mimiki i gestów towarzyszących procesowi działania twórczego”¹⁴.

Tym samym można powiedzieć, że “każde działanie mieszczące się w zakresie własnej aktywności jednostki jest twórcze, o ile prowadzi do rezultatów nowych dla niej.”¹⁵ Dotychczasowe badania pozwalają na stwierdzenie, że prawidłowo stymulowana aktywność własna dziecka może prowadzić w przyszłości do ukształtowania postawy twórczej, która uznawana jest

¹² I. Wojnar, *Świat człowieka, świat sztuki*, Warszawa: Żak 1996, s. 1.

¹³ J. Kujawiński, *Rozwijanie aktywności twórczej uczniów klas początkowych*. W: *Rozwijanie aktywności twórczej uczniów klas początkowych. Zarys metodyki*, J. Kujawiński (red.), Warszawa: WSiP 1990, s. 162.

¹⁴ S. Popek, *Analiza psychologiczna twórczości plastycznej dzieci i młodzieży*, Warszawa: WSiP 1985, s. 26.

¹⁵ M. Pietrasiński, *Myślenie twórcze*, Warszawa: WSiP 1969, s. 13.

najczęściej jako: „zespół dyspozycji emocjonalnych, który czyni jednostkę zdolną do podejmowania ryzyka związanego z operacją rozkładania oraz ponownego składania obrazu świata”¹⁶.

J. Gnitecki, pisząc o znaczeniu aktywności twórczej dziecka zaznacza, że odmiennosc ujmowania tej kategorii pociąga za sobą różnice w podejściach badawczych. Autor stwierdza, że mogą występować trzy zasadnicze podejścia badawcze, które rozpatrywane są na gruncie analiz różnych dziedzin wiedzy:

- najszersze ujęcie, w którym aktywność twórcza jest „poszukiwaniem wartości nadających sens ludzkiemu życiu”. Z ujęciem tym możemy się spotkać na gruncie filozofii wartości, aksjologii;
- ujęcie koncentrujące się na poszukiwaniu „mechanizmu, wyjaśniającego istotę aktywności twórczej człowieka w różnych sytuacjach”. Dokonywana jest tutaj penetracja różnych koncepcji wyjaśniających ujmowanie istoty człowieka;
- aktywności twórczej przypisuje się rolę czynnika dokonującego zmian w osobowości człowieka¹⁷.

Bez wątplenia aktywność twórcza dzieci zależy od różnorodnych czynników, wśród których na szczególne podkreślenie zasługuje środowisko rodzinne dziecka. Niezwykle ważne jest stworzenie dzieciom odpowiedniej atmosfery i warunków do działania. „Punktem wyjścia w tworzeniu takiego klimatu może być swobodna i beztraska zabawa, swobodna rozmowa, wspólnie oglądany film, ciekawa książka, teatrzyk, wycieczka, mile przeżycie”¹⁸.

Na znaczenie twórczości dziecka w jego rozwoju zwrócił uwagę również J. Kujawiński, który stwierdził, że „przez własną

¹⁶ M. Malicka, *Uroki i trudy twórczego życia*, Warszawa: Nasza Księgarnia 1982, s. 33.

¹⁷ J. Gnitecki, *Kierunki badań nad twórczą aktywnością uczniów klas początkowych*. W: *Teoretyczne odniesienia i praktyczne rozwiązania w pedagogice wczesnoszkolnej*, S. Palka (red.), Katowice: Śląsk 1994.

¹⁸ M. Brylska *Spotkania dzieci ze sztuką*, „Życie Szkoły”, 1997, nr 2, s. 108.

aktywność twórczą rozumie się podejmowaną chętnie, opartą na własnych pomysłach, świadomą celu osobistą działalność jednostki, stymulowaną przez zadania problemowe, zintegrowane z jej potrzebami, której efektem jest odkrycie lub wytworzenie czegoś dla niej nowego i pożytecznego”¹⁹. Natomiast A. Brzezińska dokonała podziału aktywności twórczej dziecka uwzględniając rodzaje bodźców, które ją stymulują. I tak zdaniem Autorki można wyróżnić:

- aktywność dźwiękowo-ruchową, muzyczno-ruchową,
- aktywność językową,
- aktywność plastyczną²⁰.

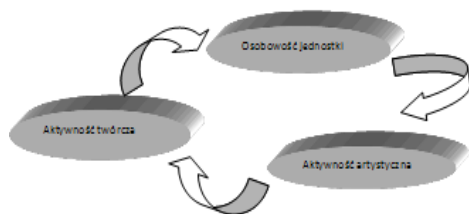
Należy zauważyć, że każda z tych form może wyzwolić u dziecka następujące poziomy działania:

- używanie,
- tworzenie,
- poznanie.

Reasumując możemy powiedzieć, że aktywność jest naturalną formą aktywności jednostki. Każda forma aktywności pozwala człowiekowi na zdobywanie nowych doświadczeń, poznawanie rzeczywistości oraz je przekształcanie. Jedną z pierwotnych form aktywności jednostki jest aktywność artystyczna, która może przejawiać się w różnych formach, ale bez względu na to w jakiej formie występuje, prowadzi do postawy twórczej, która z kolei przyczynia się do dalszego kształtowania osobowości. Założenia te można przedstawić za pomocą następującego schematu:

¹⁹ J. Kujawiński, *Wychowawcze aspekty twórczej aktywności prospołecznej dziecka*, Poznań: Instytut Kształcenia Nauczycieli im. W. Spasowskiego 1987, s. 197.

²⁰ A. Brzezińska, *Czynniki stymulujące i dokonujące. Uczenie się przez odkrywanie*, „Kwartalnik Pedagogiczny”, 1985, nr 3-4.

Opracowanie własne

Na podstawie analizy literatury z zakresu osobowości jednostki, jej aktywności i twórczości można powiedzieć, że aktywność twórcza pełni następujące funkcje:

- rozwojową – sprzyja rozwojowi sfery poznawczej, emocjonalnej i manualnej,
- ekspresyjną – umożliwia wyrażanie indywidualnych myśli i przeżyć przez sztukę lub zabawę,
- socjalizacyjną – pozwala na odgrywanie i przyjmowanie różnych ról społecznych,
- terapeutyczną – aktywność twórcza pomaga zredukować napięcia i lęki, pozwala na pokojowe rozwiązywanie konfliktów i problemów,
- edukacyjną – pozwala na opanowanie nowych wiadomości i umiejętności, wzbogaca proces uczenia się i prowokuje do eksploracji świata i jego przekształcania²¹.

Pomimo tego, że w społeczeństwie funkcjonuje przekonanie, że twórcze mogą być tylko nieliczne jednostki, że jest to cecha wrodzona, to należy pamiętać, że postawa twórcza jest możliwa do ukształtowania. Błędne przekonanie na temat twórczości może być wynikiem tego, że osoby twórcze postrzega się przez pryzmat posiadanych przez nie cech. Liczne badania pozwalają stwierdzić, że osoby twórcze posiadają określone cechy osobowości, takie jak²²:

²¹ Zob. J. Uszyńska-Jarmoc, *Od twórczości potencjalnej do autokreacji w szkole*, Białystok: Wydawnictwo Uniwersyteckie Trans Humana 2007.

²² Zob. J. Koziński, *Czynność myślenia*. W: *Psychologia*, T. Tomaszewski (red.), Warszawa: PWN 1976, s. 407-409; E. Nęcka, *Twórczość*. W: *Psychologia*.

- otwartość umysłu – oznacza, że jednostka dopuszcza informacje niepewne, sprzeczne, dziwne, jednak nie akceptuje ich bezkrytycznie tylko bardzo dokładnie je rozpatruje;
- silna motywacja wewnętrzna przejawiająca się w wytrwałości i uporze w rozwiązywaniu problemów. Dominuje tutaj ciekawość poznawcza.
- niezależność w myśleniu i działaniu, analiza działalności ludzi twórczych prowadzi do stwierdzenia, że nie są oni konformistami, nie ulegają naciskom grupy;
- pozytywny stosunek do siebie oraz poczucie własnej wartości i godności;
- umiarkowany krytycyzm, czyli umiejętność dokonania krytycznej oceny stanu wiedzy naukowej;
- poczucie przeznaczenia, sensu i wartości dotyczącej swojej pracy, stąd często biorą odpowiedzialność za losy kraju, społeczeństwa itp.;
- szerokie zainteresowania innymi dziedzinami wiedzy, niż ich zawodowe, np. wybitni fizycy interesują się sztuką lub filozofią²³.

S. Popek wymienia cechy powiązane z postawą twórczą „mające podłoże emocjonalne [...]: dynamika i energia, ekspresyjność, zaangażowanie, spontaniczność, entuzjazm, dojrzałość emocjonalna”²⁴, oraz cechy tworzące się na podłożu motywacyjno-wolitionalnym: „niezależność, samodzielność, bezpośredniość, otwartość na nowe doświadczenia, pracowitość, odwaga i zdolność do podejmowania myślenia, podkreślenie własnego «ja», skłonność do określonego nieporządku, zdolność do trwania przy swoich poglądach w warunkach niepewności (niedookreśloności)”²⁵.

Podręcznik akademicki, T. 2, J. Strelau (red.), Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne 2000, s. 803-804.

²³ J. Koziński, *Czynność myślenia...*, s. 407-409.

²⁴ S. Popek, *Przesłanki funkcjonowania postaw twórczych nauczycieli*, „Nauczyciel i Wychowanie”, 1980, nr 6, s. 116.

²⁵ *Ibidem*, s. 116.

Pomimo tego, że nieustannie podkreśla się, że we współczesnym świecie niezwykle ważne jest kształtowanie u jednostek postawy twórczej, gdyż tylko taka postawa gwarantuje swobodne poruszanie się w codziennej rzeczywistości, to jednak nie zawsze dochodzi do jej rozwijania. Na rozbieżność między założeniami teoretycznymi a praktyką pedagogiczną zwraca uwagę W. Dobrołowicz: „teoretycy twierdzą, że wszyscy, albo prawie wszyscy ludzie są zdolni do podejmowania problemów twórczych oraz osiągania sukcesów w tej działalności, natomiast w praktyce takich ludzi jest bardzo mało”²⁶. Można zatem powiedzieć, że istnieje konieczność właściwego stymulowania postaw twórczych, chociaż jest to zadanie niezwykle trudne, gdyż z jednej strony dominują błędne (mityczne) przekonania na temat twórczości, a z drugiej przeważa tradycyjna dydaktyka oparta na konwergencji w myśleniu. Stymulowanie postawy twórczej odbywa się w procesie wychowania, który „[...] skupiony jest wokół realizacji określonego celu lub zespołu celów. Podejmowane w jego ramach czynności mają prowadzić do organizacji określonej serii sytuacji wychowawczych oraz do odpowiedniego manipulowania wszystkimi jej elementami. Przede wszystkim muszą one oczywiście prowadzić do zewnętrznej lub wewnętrznej aktywizacji dziecka. Organizacja i porządek wszystkich działań wychowawczych składających się na realizację danego procesu wychowania stanowi jego strukturę”²⁷. I, jak podkreśla H. Muszyński, realizacja procesu wychowawczego „polega na pobudzaniu wychowanków do określonej aktywności oraz organizowaniu odpowiednich doświadczeń z tym związanych. [...] zabiegi te dokonują się w pewnych układach sytuacji, które mogą być bądź wywołane, bądź tylko kontrolowane, kierowane i odpowiednio modyfikowane”²⁸. Proces wychowania zmierza do kształtowania

²⁶ W. Dobrołowicz, *Psychodydaktyka kreatywności*, Warszawa: Wyższa Szkoła Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej 1995.

²⁷ H. Muszyński, *Podstawy wychowania społeczno-moralnego*, Warszawa: PWN, 1967, s. 109.

²⁸ Ibidem, s. 109..

osobowości wychowanka. Projektując go należy uwzględnić cechy wrodzone dziecka, jego aktywność oraz wpływ świata zewnętrznego. Dlatego też istnieje konieczność spojrzenia na proces wychowania jako na ciąg następujących po sobie zmian, które obejmują nie tylko jednostkę, ale również środowisko, w którym ona przebywa²⁹. Biorąc pod uwagę, że rozwój osobowości wychowanka obejmuje jego samego jak również środowisko, w którym on przebywa to można powiedzieć, że proces wychowania obejmuje trzy podstawowe serie zmian: zmiany związane z działaniami wychowawczymi; zmiany w wytworzonych relacjach pomiędzy wychowankiem a jego otoczeniem społecznym oraz zmiany w osobowości wychowanka. Wychowanie, w kontekście aktywności artystycznej, w dużym stopniu oddziałuje na osobowość. Dzięki działaniom artystycznym dochodzi do kształtowania się wyobraźni, gdyż z jednej strony dostarczane są wychowankowi bodźce i treści stymulujące własną wyobraźnię, z drugiej natomiast twórcza ekspresja dziecka jego wyobraźnię wyraża. Ponadto rozwija się spostrzegawczość, bowiem obcowanie z wytwórni sztuki skłania dziecko do wyszukiwania, porównywania szczegółów, stwarza możliwość dostrzegania w znanych przedmiotach nowych cech. Podejmowanie aktywności artystycznej w pewnym stopniu zmusza wychowanków do refleksji nad szczegółami, wyostrzając tym samym zmysł obserwacji i dostrzegania różnorodnych bodźców będących nośnikami wiedzy o otaczającym świecie.

Reasumując rozważania na temat wychowania można powiedzieć, że winno ono obejmować takie działania wychowawcy, które będą stwarzać wychowankom warunki do rozwijania tego co w nich indywidualne, przy jednoczesnym włączaniu ich do życia w środowisku społecznym. Zadaniem wychowawcy jest zatem tworzenie przestrzeni umożliwiającej dzieciom podejmowanie działań, organizowanie czasu, dostarczanie materiałów służących do realizacji podejmowanych zadań. W celu pobudzenia aktywności

²⁹ R. Miller, *Proces wychowania i jego wyniki*, Warszawa: Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych 1966, s. 7-16.

wychowanków i wzbogacania ich twórczego rozwoju należy dążyć do stworzenia im optymalnych warunków przez:

- wprowadzanie w sytuacje, które będą pobudzać motywację i mobilizować do rozwiązywania problemów,
- dopasowywanie zadań do indywidualnych możliwości wychowanków,
- stawianie wychowanków w sytuacjach wyzwających u nich zainteresowanie,
- budowanie w nich przekonania, że są istotami zmieniającym się,
- stwarzanie atmosfery swobody³⁰.

Można przyjąć, za R. Glotonem i C. Clero, że postawa twórcza, rozumiana jako dyspozycja do tworzenia, istnieje w każdym człowieku, we wszystkich okresach jego życia i jest uzależniona od środowiska społeczno-kulturalnego³¹. Takie założenie implikuje wniosek, że postawa twórcza uzależniona jest od środowiska rodzinnego i szkolnego oraz aktywności jednostki.

Aktywność człowieka stanowi podstawę jego nieustannego rozwoju. Dzięki aktywności artystycznej jednostka ma możliwość wyrażania swoich emocji, przeżyć, sposobów postrzegania czy też konstruowania rzeczywistości. Aktywność twórcza pozwala jednostce na bycie samodzielnym i zdolnym do dokonywania zmian.

Bibliografia

Bańka J, *Być i myśleć*, Warszawa 1982.

Brylska M. *Spotkania dzieci ze sztuką*, „Życie Szkoły”, 1997, nr 2.

Brzezińska A., *Czynniki stymulujące i dokonujące. Uczenie się przez odkrywanie*, „Kwartalnik Pedagogiczny”, 1985, nr 3-4.

Dobrołowicz W., *Psychopedagogika kreatywności*, Warszawa 1995.

Gloton R., Clero C., *Twórcza aktywność dziecka*, Warszawa 1988.

³⁰ M. Malicka, *Uroki i trudy...*, s. 33.

³¹ R. Gloton, C. Clero, *Twórcza aktywność dziecka...*, s. 27

- Gnitecki J., *Kierunki badań nad twórczą aktywnością uczniów klas początkowych*, w: *Teoretyczne odniesienia i praktyczne rozwiązania w pedagogice wczesnoszkolnej*, S. Palka (red.), Katowice 1994.
- Jundził I., *Aktywizacja wychowawcza młodzieży*, Warszawa 1974.
- Kozielecki J., *Czynność myślenia*, w: *Psychologia*, T. Tomaszewski (red.), Warszawa 1976
- Kujawiński J., *Wychowawcze aspekty twórczej aktywności prospołecznej dziecka*, Poznań, 1987.
- Kujawiński J., *Rozwijanie aktywności twórczej uczniów klas początkowych*, w: *Rozwijanie aktywności twórczej uczniów klas początkowych. Zarys metodyki*, J. Kujawiński (red.), Warszawa 1990.
- Kujawiński J., *Teoretyczne podstawy twórczej aktywności uczniów klas początkowych*, w: *Twórcza aktywność uczniów klas początkowych*, M. Jakowicka, J. Kujawiński (red.), Zielona Góra 1989.
- Malicka M., *Uroki i trudy twórczego życia*, Warszawa 1982.
- Miller R., *Proces wychowania i jego wyniki*, Warszawa 1966.
- Muszyński H., *Podstawy wychowania społeczno – moralnego*, Warszawa 1967.
- Nęcka E., *Twórczość*, w: *Psychologia. Podręcznik akademicki*, T.2, J. Strelau (red.), Warszawa 2000.
- Okoń W., *Nauczanie problemowe we współczesnej szkole*, Warszawa 1975.
- Perschl W., *Niepodzielny człowiek. O znaczeniu wychowania artystyczno-kreatywnego dla wykształcenia całego człowieka*, „ISME”, 1996, nr 1-2.
- Pietrasiński M., *Myślenie twórcze*, Warszawa 1969.
- Popiek S., *Analiza psychologiczna twórczości plastycznej dzieci i młodzieży*, Warszawa 1985.
- Popiek S., *Przesłanki funkcjonowania postaw twórczych nauczycieli*, „Nauczyciel i Wychowanie” 1980, nr 6.
- Przetacznikowa M., Makiełło-Jarża G., *Psychologia ogólna*, Warszawa 1978.
- Szuman S., *Aktywność własna jako czynnik rozwoju dziecka w okresie od 7-14 lat*, „Nowa Szkoła”, 1956, nr 6,

Tomaszewski T., *Człowiek i otoczenie*, w: *Psychologia* T. Tomaszewski (red.), Warszawa 1978.

Tyszkowa M., *Aktywność i działalność dzieci i młodzieży*, Warszawa 1990.

Uszyńska-Jarmoc J., *Od twórczości potencjalnej do autokreacji w szkole*, Białystok 2007.

Wojnar I., *Świat człowieka, świat sztuki*, Warszawa 1996.

Streszczenie

Naturalną formą aktywności jednostki jest podejmowana przez nią aktywność. Jednostka poznaje otaczającą ją rzeczywistość poprzez wszelkie formy aktywności, które pozwalają nie tylko na poznanie świata, ale także na wyrażenie samego siebie i budowanie obrazu własnej osoby. Wszelkie formy aktywności artystycznej jednostki przekształcane są w aktywność twórczą. Postawa twórcza sprzyja rozwijaniu osobowości człowieka. Ponadto kształtowane są u niej cechy, które są niezbędne do funkcjonowania we współczesnym świecie. Celem tekstu jest ukazanie znaczenia działań podejmowanych przez rodzica-wychowawcę w celu kształtowania postawy twórczej u dziecka.

Słowa kluczowe: aktywność, aktywność artystyczna, aktywność twórcza, osobowość, wychowanie, wychowawca

Abstract

The natural form of activity of the unit is taken by her activity. The unit recognizes the reality that surrounds her through all forms of activities that allow you not only to the knowledge of the world but also to express themselves and build self-image. All forms of artistic activity units are transformed into creative activity. Creative attitude conducive to the development of the human personality. Moreover, they are formed in the qualities that are needed to function in the modern world. The purpose of the text is to show the importance of having a parent - teacher in order to shape a creative attitude in the child.

Keywords: activity, artistic activity, artistic activity, personality, education, educator